

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

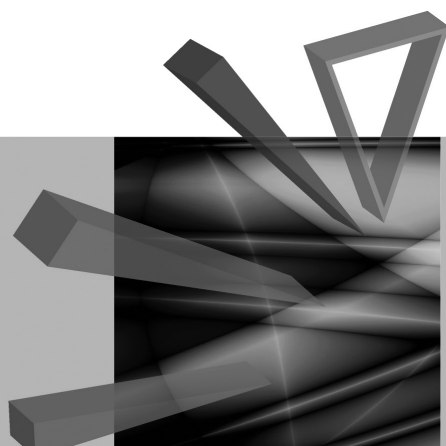
RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 1

Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-400-4 (tom 1)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk , Współpraca gospodarcza na pograniczu polsko-czeskim – aspekty przestrzenne i instytucjonalne.....	13
Marzena Adamczyk , Rola Rady Stabilności Finansowej w zapobieganiu kryzysom finansowym.....	24
Eric Ambukita , Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie wielkopolskim	33
Anna Barwińska-Małajowicz , Absolwenci szkół wyższych w kontekście (nie)dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb pracodawców. Analiza porównawcza na przykładzie wybranych regionów w Polsce i Niemczech	43
Zbigniew Bentyn , Kryzys polityczny i jego logistyczne konsekwencje dla międzynarodowej sieci dostaw	54
Zbigniew Binek , Minimalizacja kosztów wprowadzenia euro w Polsce – doświadczenia krajów wchodzących do Unii Europejskiej w 2004 roku oraz rozwiązania własne	64
Joanna Bogolębska , Doświadczenia gospodarki światowej ze stanami globalnych nierównowag płatniczych w kontekście ich kryzysogenności.....	74
Jarosław Brach , Pozycja polskich międzynarodowych drogowych przewoźników ładunków na europejskim rynku drogowego międzynarodowego transportu towarowego – przyczyny sukcesu	85
Magdalena Broszkiewicz , Kreowanie wartości dla akcjonariuszy jako instrument rozwoju i kształtowania atrakcyjności inwestycyjnej współczesnych rynków kapitałowych.....	105
Dominika Brzęczek-Nester , Pozycja konkurencyjna polskiego przetwórstwa przemysłowego w kontekście wyników handlu zagranicznego w latach 2006-2011	115
Katarzyna Brzozowska , Wpływ kryzysu finansowego na otoczenie regulacyjne biznesu we Włoszech	125
Katarzyna Bujan , <i>Cash pooling</i> jako instrument zarządzania płynnością finansową w transnarodowych korporacjach	135
Ignacy H. Chrzanowski , NAFTA jako alternatywna forma integracji gospodarczej. Z perspektywy krajów postkomunistycznych	144
Anna Chrzęściewska , Determinanty rozwoju bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Indiach.....	157
Anna Czech , Kryzysy energetyczne we współczesnym świecie	167
Wioletta Czemieli-Grzybowska , Źródła finansowania małych i średnich przedsiębiorstw w Europie w warunkach kryzysu	175

Katarzyna Czerewacz-Filipowicz , Polityka antykryzysowa Federacji Rosyjskiej na obszarze Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej	184
Małgorzata Czermińska , Swobody rynku wewnętrznego oraz wspólna polityka konkurencji Unii Europejskiej a konkurencyjność przedsiębiorstw...	195
Małgorzata Domiter , Znaczenie globalnych reguł prowadzenia wymiany handlowej ze szczególnym uwzględnieniem KNU dla krajów rozwijających się	208
Jerzy Dudziński , Uwagi o działalności inwestorów finansowych na rynkach towarowych.....	223
Bartosz Fortuński , Czy energetyka światowa integruje się z założeniami polityki energetycznej Unii Europejskiej?.....	234
Elżbieta Golemska , Nowe metody zarządzania logistyką międzynarodową w procesie umiędzynarodawiania polskich przedsiębiorstw	244
Eugeniusz Gostomski , Proces tworzenia unii bankowej w krajach Eurolandu	256
Małgorzata Graćik-Zajackowski , <i>Fair trade</i> : szansa czy zagrożenie dla rozwoju krajów Południa?	267
Tomasz Gutowski , Bezpośrednie inwestycje zagraniczne jako główny sposób inwestowania korporacji transnarodowych w Polsce	277
Marcin Haberla, Sebastian Bobowski , Od uniwersytetu średniowiecznego do uniwersytetu trzeciej generacji	287
Rafał Hryniewiecki , Dyplomacja energetyczna – pomiędzy teorią a praktyką	298
Małgorzata Janicka , Liberalizacja przepływów kapitałowych wobec ewolucji międzynarodowego systemu walutowego	308
Anna H. Jankowiak , Japoński model komunikacji biznesowej a otwarcie japońskiej gospodarki na globalizację	319
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka , Zmiany na lokalnych rynkach pracy województwa podkarpackiego w aspekcie przeobrażeń trójsektorowej struktury zatrudnienia	327
Dorota Jarema , Odpowiedź ASEM na światowy kryzys finansowy	337
Bohdan Jeliński , Fundamentalne konsekwencje kryzysu gospodarki globalnej	346
Ewa Klima, Magdalena Rosińska-Bukowska , Kryzys finansowy 2008 – analiza percepcji kryzysu przez społeczeństwo europejskie	357
Barbara Klimas , Kryzys państwa opiekuńczego i trudności w ograniczaniu społecznych funkcji państwa	368
Artur Klimek , Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych z krajów wschodzących do Polski	378
Karolina Klupś , Przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainie oraz ukraińskich inwestycji zagranicznych w latach 2004-2013	388
Agnieszka Kłysik-Uryszek , Wpływ kryzysu na aktywność międzynarodową przedsiębiorstw polskich	400
Agnieszka Konopelko , Polityka Unii Europejskiej wobec krajów regionu Kaukazu Południowego w kontekście globalnego kryzysu finansowego ..	410

Radosław Koszewski , Wykorzystanie zbiorów rozmytych w selekcji kandydatów do aliansu	421
Patrycja Krawczyk , Wpływ kryzysu rynków finansowych i bankowych w XXI wieku na ocenę ratingową wybranych państw	429
Anetta Kuna-Marszałek , Budowa powiązań nauki z biznesem – przegląd badań.....	439
Jarosław Kuśpit , Efekty ekonomiczne Europejskiej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej wobec państw Europy Wschodniej w okresie kryzysu gospodarczego	450
Aleksandra Kuźmińska-Haberla , Kraj pochodzenia produktu we współczesnej gospodarce.....	459
Małgorzata Stefania Lewandowska, Tomasz Gołębiowski , Innowacyjność a konkurencyjność międzynarodowa polskich przedsiębiorstw przemysłowych. Wyniki badań.....	469
Marek Maciejewski , Wiarygodność kredytowa państw w obliczu kryzysu finansów publicznych	480
Agnieszka Majka , Zróżnicowanie atrakcyjności inwestycyjnej powiatów województwa podkarpackiego.....	493
Dominika Malchar-Michalska , Międzynarodowy handel zbożem w krajach o niskim dochodzie i deficycie żywnościowym w obliczu światowego wzrostu cen żywności w latach 2006-2011	502
Arkadiusz Malkowski , Rola zarządzania strategicznego w budowaniu konkurencyjnego regionu transgranicznego na przykładzie Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013	513
Arkadiusz Malkowski, Agnieszka Malkowska , Creating a competitive region on the example of Pomerania Euroregion	523
Witold Małachowski , Polityka antykryzysowa Niemiec a integracja europejska	533
Jakub Marszałek , Emisja obligacji zamiennych w warunkach światowego kryzysu finansowego	545
Grzegorz Mazur , Nowy kształt powszechnego systemu preferencji celnych Unii Europejskiej	555
Lidia Mesjasz , Doświadczenia historyczne w zakresie niewypłacalności państw – wnioski dla współczesnej polityki gospodarczej.....	566
Joanna Michalczyk , Główne przesłanki bezpieczeństwa żywnościowego Polski i próba jego pomiaru.....	577
Wawrzyniec Michalczyk , Znaczenie wymiany wewnątrzgałęziowej w polskim handlu zagranicznym towarami rolno-spożywczymi	592
Bartosz Michalski , Zaawansowanie technologiczne polskiego eksportu w pierwszej dekadzie XXI wieku	607

Tomasz Michałowski , Kryzys zadłużeniowy w strefie euro a trwałość relacji kursowej euro/frank CFA.....	619
Ewa Mińska-Struzik , Bariery rozwoju eksportu w polskich przedsiębiorstwach wysokiej techniki – wyniki badań własnych	630

Summaries

Franciszek Adameczuk , Economic cooperation in Polish-Czech border – spatial and institutional aspects.....	23
Marzena Adamczyk , The role of Financial Stability Board in preventing financial crises	32
Eric Ambukita , Foreign direct investment in Wielkopolska Voivodeship	42
Anna Barwińska-Małajowicz , High schools graduates in the context of (not) adjusting of educational offer to the employer expectations. Comparative analysis on the example of chosen regions in Poland and Germany	53
Zbigniew Bentyn , The political crisis and its logistic implications for international supply network	63
Zbigniew Binek , Minimizing the costs of introduction of euro in Poland – experience of countries entering the European Union in 2004 and own solutions.....	72
Joanna Bogolebska , The experience of global economy with global imbalances as a crisis-breeding element.....	84
Jarosław Brach , The position of Polish international road freight carriers on the European market of international road freight hauling – reasons behind the success	104
Magdalena Broszkiewicz , Creating value for shareholders as an instrument of growth and development of the investment attractiveness of modern capital markets.....	114
Dominika Brzęczek-Nester , Competitive position of Polish manufacturing in the context of foreign trade performance in the period 2006-2011	124
Katarzyna Brzozowska , The impact of financial crisis on the regulation environment in Italy	134
Katarzyna Bujan , <i>Cash pooling</i> as a tool for liquidity management in transnational corporations	143
Ignacy H. Chrzanowski , NAFTA as an alternative form of economic integration. From the perspective of the post-communist countries.....	156
Anna Chrzęściewska , Determinants of foreign direct investment development in India.....	166
Anna Czech , Energy crises in contemporary world.....	174
Wioletta Czemieli-Grzybowska , Sources of financing small and medium enterprises in Europe during the crisis	183
Katarzyna Czerewacz-Filipowicz , Anti-crisis policy of the Russian Federation in the area of the Eurasian Economic Community	194

Małgorzata Czermińska , Freedom of the internal market and the common EU competition policy and competitiveness of companies.....	207
Małgorzata Domiter , The importance of global trading rules with special regard to the Most Favoured Nation clause for developing countries.....	222
Jerzy Dudziński , Remarks on financial investors' engagement on commodity markets.....	233
Bartosz Fortuński , Is the global energy integrates with EU energy policy objectives?	243
Elżbieta Golembka , New methods of logistics management in the internationalization of Polish firms.....	255
Eugeniusz Gostomski , The process of creating the banking union in the eurozone	266
Małgorzata Grącik-Zajaczkowski , Fair trade: an opportunity or a threat for the development of the South?	276
Tomasz Gutowski , Foreign direct investments as the main way of transnational corporations' investments in Poland.....	286
Marcin Haberla, Sebastian Bobowski , From the medieval university to the university of the third generation.....	297
Rafał Hryniewiecki , Energy diplomacy – theoretical framework and practical applications	307
Małgorzata Janicka , The liberalization of capital flows in the presence of the evolution of the international monetary system.....	318
Anna H. Jankowiak , Japanese business communication model and the opening of the Japanese economy to the process of globalization	327
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka , Changes on the local labor markets of the Podkarpackie Voivodeship in terms of the transformation of the three-sector structure of employment.....	336
Dorota Jarema , ASEM response to the global financial crisis	345
Bohdan Jeliński , Main consequences of global economy crisis	356
Ewa Klima, Magdalena Rosińska-Bukowska , The crisis of 2008 – analysis of European society's perception of the phenomenon.....	367
Barbara Klimas , Crisis of the welfare state and difficulties in limiting the social functions of the state.....	377
Artur Klimek , Inflows of foreign direct investment from emerging economies to Poland.....	387
Karolina Klupś , Foreign direct investment in Ukraine and the Ukrainian foreign investment flows in the years 2004-2013	399
Agnieszka Kłysik-Uryszek , Impact of economic crisis on Polish outward FDI	409
Agnieszka Konopelko , The European Union policy towards the countries of the South Caucasus region in the context of the global financial crisis.....	420
Radosław Koszewski , The use of fuzzy sets in the selection of candidates to an alliance	428

Patrycja Krawczyk , Impact of the crisis on financial and banking markets in the 21 st century on the rating of selected countries.....	438
Anetta Kuna-Marszałek , Building cooperation between science and business – literature review	449
Jarosław Kuśpit , Economic effects of the European Neighborhood Policy of the European Union towards the countries of Eastern Europe during the economic crisis	458
Aleksandra Kuźmińska-Haberla , Country of origin of a product in the modern economy	468
Małgorzata Stefania Lewandowska, Tomasz Gołębiowski , Innovativeness and international competitiveness of Polish industry. Research outcomes	479
Marek Maciejewski , The reliability of the states in the face of public finance crisis	492
Agnieszka Majka , Diversification of investment attractiveness of counties in the Podkarpackie Voivodeship.....	501
Dominika Malchar-Michalska , International cereal trade in Low-Income Food-Deficit Countries in the context of the world food price surge 2006-2011 ..	512
Arkadiusz Malkowski , Strategic management in building the competitive region on the example of Cross-border Co-operation Operational Programme of the Republic of Poland and the Czech Republic 2007-2013....	522
Arkadiusz Malkowski, Agnieszka Malkowska , Budowa konkurencyjnego regionu na przykładzie Euroregionu Pomerania.....	532
Witold Malachowski , Anti-crisis policy of Germany and European integration	544
Jakub Marszałek , Convertible bonds issuance in the time of world financial crisis	554
Grzegorz Mazur , A new shape of the Generalised System of Preferences of the European Union	565
Lidia Mesjasz , State insolvency – historical experience and lessons for current economic policy.....	576
Joanna Michalczyk , Main determinants of Poland’s food security and an attempt of its measuring	591
Wawrzyniec Michalczyk , The importance of intra-industry exchange in Polish foreign trade in agri-food products	606
Bartosz Michalski , Technological advancement of Polish exports in the first decade of the 21 st century	618
Tomasz Michałowski , Debt crisis in the eurozone and the sustainability of the euro/CFA franc rate.....	629
Ewa Mińska-Struzik , Barriers for exporting activities in Polish high-tech enterprises – own study results	640

Katarzyna Brzozowska

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

WPLYW KRYZYSU FINANSOWEGO NA OTOCZENIE REGULACYJNE BIZNESU WE WŁOSZECH

Streszczenie: Z punktu widzenia sytuacji finansowej w Europie i na świecie ostatnie lata były czasem trudnym i wymagającym daleko idących wyrzeczeń. Dotkliwe konsekwencje niskiej konkurencyjności narodowych gospodarek odczuły szczególnie kraje Europy Południowej, na czele z niewydolną gospodarką grecką i chwiejącą się sytuacją gospodarczą Włoch. Celem niniejszych rozważań jest przeanalizowanie, czy w obliczu rosnącej „europresji” na rząd wciąż trzeciej gospodarki europejskiej, Rzym odrobił zadane lekcje w zakresie reform strukturalnych. Kluczowa część pracy dotyczy omówienia trendów zmian regulacji prawnych, jakie miały miejsce we Włoszech w latach bezpośrednio poprzedzających kryzys oraz w trakcie jego trwania. Autorka na podstawie raportów Banku Światowego *Doing Business* z lat 2005-2013 omawia reformy przeprowadzone w celu ułatwienia prowadzenia działalności gospodarczej w tym kraju.

Słowa kluczowe: światowy kryzys gospodarczy, reformy we Włoszech, raport *Doing Business*.

1. Wstęp

Kilka ostatnich lat było bardzo trudnym okresem na prowadzenie biznesu. Firmy na całym świecie musiały radzić sobie z wpływem kryzysu finansowego, który rozpoczął się w największych gospodarkach świata, nabierając z czasem globalnego wymiaru. Dostęp do finansowania stał się trudniejszy. Spadł również popyt na wiele produktów zarówno na rynku globalnym, jak i na rynkach lokalnych, dlatego obroty w handlu istotnie zmalały. Politycy stanęli przed niemałym wyzwaniem – z jednej strony konieczne było ustabilizowanie sektora finansowego oraz przywrócenie pewnej dozy zaufania do mechanizmu rynkowego, z drugiej strony należało podjąć środki zaradcze przeciwko gwałtownie rosnącemu bezrobociu. A wszystko to ma miejsce w świetle rosnącego długu publicznego.

Spowodowana kryzysem recesja we Włoszech jest jedną z najgłębszych w Europie. Spadek konsumpcji w 2012 r. był największy od czasów II wojny światowej, ratingi ciągle spadają, a bezrobocie rośnie. Wszystkie te trudności spowodowały, że

prorowadzenie biznesu stało się we Włoszech znacznie trudniejsze. Spowodowało również konieczność zmian w tamtejszych regulacjach prawnych, mających wpływ na działalność gospodarczą, tak aby kształtować otoczenie regulacyjne bardziej przyjazne przedsiębiorcom.

Otoczenie biznesu jest sumą wszystkich czynników otaczających przedsiębiorstwo prowadzące biznes i mających wpływ na jego działalność i rozwój¹. Otoczenie regulacyjne stanowi część wewnętrznego otoczenia biznesu i tworzą je jednostki, które mogą kontrolować, regulować lub w inny sposób oddziaływać na politykę i praktyki organizacji: instytucje administracji publicznej, agencje rządowe, grupy interesu itp.² W dobie tak szybkiego rozwoju technologii informacyjnych system regulacji prawnych przedstawia się jako produkt, który dany kraj oferuje inwestorom³. W tak niekorzystnym dla inwestycji czasie, jakim jest okres kryzysu finansowego, atrakcyjne warunki prowadzenia biznesu mają jeszcze większe niż dotychczas znaczenie dla gospodarki.

W artykule omówione zostaną główne trendy zmian regulacji prawnych, jakie miały miejsce we Włoszech w latach bezpośrednio poprzedzających kryzys (2004-2005) i w okresie kryzysu finansowego (lata 2006-2012), oraz reformy przeprowadzone w badanym okresie, mające na celu ułatwienie prowadzenia działalności gospodarczej w tym kraju. Artykuł powstał głównie na podstawie raportów Banku Światowego *Doing Business* z lat 2005-2013 oraz własnych obserwacji sytuacji gospodarczej w Europie i na świecie. Do realizacji problemu badawczego posłużono się metodą obserwacji oraz prostej analizy statystycznej informacji zawartych we wspomnianych wyżej raportach.

2. Ogólne tendencje w regulacjach dotyczących prowadzenia biznesu we Włoszech w latach 2007-2012

Mimo iż Włochy należą do grupy państw wysoko rozwiniętych, prowadzenie biznesu w tym kraju nie należy do najłatwiejszych. W rankingu łatwości prowadzenia biznesu Banku Światowego zajmują najgorsze miejsca wśród krajów OECD o wysokim dochodzie (gorzej wypada jedynie Grecja). Pozycje Włoch w ogólnym rankingu łatwości prowadzenia działalności gospodarczej oraz w podziale na poszczególne dziedziny biznesu w latach 2006-2012 przedstawiono w tab. 1. W celu ujednoczenia danych w tabeli nie podano miejsc rankingowych w kategorii zatrudniania pracowników (nie pojawia się w raportach *Doing Business* od 2009 r.) oraz najmłodszej z kategorii – dostęp do elektryczności (od 2011 r. w rankingu). W tabeli uszeregowano wartości wg numerów raportów, natomiast należy pamiętać, że dany raport dotyczy zawsze reform i sytuacji z roku poprzedniego.

¹ D.A. Ball, W.H. McCulloch, *International Business. The Challenge of Global Competition*, Irwin, Chicago 1996, s. 15.

² R.W. Griffin, *Podstawy zarządzania organizacjami*, PWN, Warszawa 2002, s. 112-113.

³ M.K. Nowakowski (red.), *Eurobiznes*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2008, s. 78.

Tabela 1. Miejsca Włoch w rankingach Banku Światowego na temat łatwości prowadzenia działalności gospodarczej w latach 2006-2012

Numer raportu DB	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Liczba badanych gospodarek	175	175	178	181	183	183	185
Miejsce w ogólnym rankingu	82	53	65	78	80	75	73
Rozpoczynanie działalności	52	65	53	75	68	76	84
Uzyskanie pozwoleń na budowę/ licencji	104	78	83	85	92	100	103
Nabycie nieruchomości	53	49	58	98	95	47	39
Uzyskanie kredytu	65	68	84	87	89	97	104
Ochrona inwestorów	83	51	53	57	59	46	49
Płacenie podatków	117	122	128	135	128	133	131
Handel zagraniczny	110	62	60	50	59	59	55
Dochodzenie praw z umów	141	156	156	156	157	160	160
Zakończenie działalności (upadłość)	49	25	27	29	30	32	31

Źródło: opracowanie własne na podstawie raportów Banku Światowego *Doing Business 2008-2013*.

Niskie miejsce w rankingu łatwości prowadzenia biznesu wynika w głównym stopniu z:

- słabości włoskiego systemu uzyskiwania pozwoleń na budowę (w latach 2007-2012 niezbędne do ich uzyskania było od 11 do 17 procedur, co zajmowało ok. 8-9 miesięcy);
- rozbudowanego systemu podatkowego i wysokich stawek podatku dochodowego od osób prawnych (łącznie przedsiębiorcy we Włoszech oddają fiskusowi prawie 70% swoich zysków, w tym 28% podatku dochodowego od osób prawnych, co wymaga od nich 15 płatności w roku);
- niezwykle powolnego systemu sądownictwa (przeciętny proces sądowy trwa we Włoszech 1210 dni, podczas gdy średnia dla krajów OECD wynosi 510 dni).

W 2007 roku nastąpiły pozytywne zmiany w otoczeniu regulacyjnym biznesu we Włoszech. Kraj ten zmienił pozycję w rankingu *Doing Business* z 82 na 53. Wynikało to głównie ze zmniejszenia liczby procedur niezbędnych do zdobycia pozwolenia na budowę z 17 do 14 (skok z 104 na 78 miejsce w pozyskiwaniu pozwoleń na budowę), zmniejszenia liczby dokumentów niezbędnych do importu z 16 do 5 (skok z 110 na 62 miejsce w handlu zagranicznym) i przyspieszenia procesu zamykania działalności gospodarczej o ponad pół roku (zmiana pozycji z 49 na 25)⁴.

W 2008 roku Włochy spadły z kolei w rankingu Banku Światowego z 53 na 65 miejsce. Zmiany te wynikały jednak ze stagnacji w dziedzinie reform ułatwiających prowadzenie biznesu we Włoszech i pozytywnych zmian regulacyjnych mających miejsce w innych badanych krajach⁵. W 2009 roku zanotowano kolejny spadek

⁴ *Doing Business 2008*, The World Bank, Washington D.C. 2007, s. 128.

⁵ *Doing Business 2009*, The World Bank, Washington D.C. 2008, s. 6.

w ogólnym rankingu (z 65 na 78 pozycję), w dużej mierze w wyniku wzrostu kosztów związanych z nabywaniem nieruchomości (z 0,6% wartości nieruchomości do 4,6%)⁶. W kolejnych latach Włochy plasowały się w rankingu na podobnych pozycjach – w 8 dziesiątce najbardziej przyjaznych biznesowi gospodarek.

W kolejnych częściach artykułu omówione zostaną poszczególne aspekty regulacji prowadzenia działalności gospodarczej, które uległy największym zmianom w latach 2006-2012, wraz z opisem przeprowadzonych reform.

3. Rejestracja działalności gospodarczej

Rozpoczynanie działalności gospodarczej od początku badanego okresu nie stanowiło we Włoszech większego problemu. Reformy w tym zakresie wprowadzane były stopniowo od wielu lat. W 1998 roku bardzo pozytywnie oceniane było wyłączenie sądownictwa z procesu rejestracji działalności gospodarczej. Stał się on procesem wyłącznie administracyjnym, co również znacznie go skróciło (z 4 miesięcy do 1 miesiąca).

W 2003 roku przeprowadzono reformy mające na celu uproszczenie procedur związanych z rozpoczynaniem działalności gospodarczej poprzez wprowadzenie zasady tzw. jednego okienka (*stand-up shop, single access point* – SAP). Wprowadzono również zwiększoną informatyzację funkcjonowania administracji poprzez zastosowanie elektronicznych formularzy rejestracji działalności, co ograniczyło dokuczliwość niezbędnych relacji przedsiębiorców i obywateli z urzędami oraz ograniczyło koszty administracji państwowej. Obowiązek rejestracji przedsiębiorstwa drogą elektroniczną nie obejmuje przedsiębiorców indywidualnych oraz podmiotów, które podlegają rejestracji jedynie w Wykazie Gospodarczo-Administracyjnym, czyli m.in. stowarzyszeń, przedstawicielstw firm zagranicznych. Reformy te skróciły czas rejestracji działalności gospodarczej o niemal połowę (z 23 do 13 dni), natomiast liczba procedur niezbędnych do rejestracji działalności pozostała na niezmiennym poziomie – 9⁷. Włochy znalazły się tym samym wśród 20% państw o najszybszym tempie rozpoczynania biznesu, jednak brakowało im jeszcze wiele, aby dogonić czołówkę państw w tej dziedzinie (w Australii czy Kanadzie działalność gospodarczą można założyć w 2 dni, spełniając 2-3 procedury).

Ważną zmianą przeprowadzoną już wcześniej było zastosowanie pionierskiego podejścia w zakresie rejestracji działalności gospodarczej zgodnego z zasadą „brak sprzeciwu oznacza zgodę” (*silent is consent*). Polegało ono na wprowadzeniu limitu czasu na rozpatrzenie wniosku o rejestrację działalności. W momencie kiedy organy administracji publicznej nie wywiązały się z wymaganego terminu, wnioski stawały

⁶ *Doing Business 2010. Reforming through difficult times*, The World Bank, Washington D.C. 2009, s. 129.

⁷ *Doing Business 2004. Understanding Regulations*, The World Bank, Washington D.C. 2003, s. 119; *Doing Business 2005. Removing Obstacles to Growth*, The World Bank, Washington D.C. 2004, s. 89-91.

się automatycznie zatwierdzony. Z rozwiązania tego zaczęły brać przykład również inne kraje, jak Maroko, Armenia czy Gruzja.

W 2009 roku pogłębiono wcześniejsze reformy w zakresie „jednego okienka” i elektronicznej rejestracji działalności gospodarczej. Od 1 października 2009 roku przedsiębiorca, który zamierza podjąć działalność we Włoszech, może korzystać z jednolitego wzoru formularza (tzw. *modello unico*), zastępującego wszystkie do tej pory wymagane formularze. Na całym terytorium Włoch możliwe stało się spełnienie wszystkich wymagań związanych z uruchomieniem działalności gospodarczej poprzez przedstawienie formularza *Comunicazione Unica* w formie elektronicznej w jednym tylko urzędzie – rejestrze spółek przy izbie handlowej.

Przyjęte rozwiązanie ograniczyło istotnie dotychczasową biurokrację, związaną z koniecznością przedstawiania właściwych dokumentów w różnym urzędach i długim okresem oczekiwania na zarejestrowanie działalności gospodarczej. Ograniczyło również koszty administracyjne, co w czasach kryzysu ma dość istotne znaczenie. Wybierając tę formę zakładania działalności, przedsiębiorca znacznie skraca swoją drogę w załatwianiu formalności, wykonując praktycznie jeden krok. Dzięki nowej procedurze przedsiębiorca podejmuje w formie elektronicznej takie działania, jak: wypełnienie wniosku o przyznanie numeru identyfikacji podatkowej (*codice fiscale*) oraz wniosku o wpis do rejestru w izbie handlowej, przedstawienie formularza *Comunicazione Unica*, złożenie podpisu elektronicznego na dokumentach oraz wysłanie dokumentów do izby handlowej⁸.

Do 31 marca 2010 roku możliwość skorzystania z opisanej wyżej formy złożenia wszystkich wniosków niezbędnych do podjęcia działalności gospodarczej była we Włoszech fakultatywna. Od 1 kwietnia 2010 roku składanie dokumentów w formie elektronicznej stało się obowiązkowe.

4. Zatrudnianie pracowników

W ciągu ostatnich dwóch dekad starano się we Włoszech, podobnie jak w innych krajach, wprowadzić szereg przepisów mających na celu zwiększenie elastyczności rynku pracy. Przeprowadzono reformy związane ze zniesieniem państwowego monopolu na pośrednictwo pracy. Umożliwiono również dzielenie etatów, co spowodowało wzrost liczby umów o pracę na część etatu. Doszło również do zwiększenia maksymalnej długości umów terminowych do 3 miesięcy i rozszerzenia możliwości ich stosowania. Stosowanie umów terminowych na większą skalę pozwoliło na zmniejszenie bezrobocia wśród młodych ludzi oraz zmniejszenie rozmiarów szarej strefy. Umowy terminowe są dobrym środkiem reform rynku pracy tylko w połączeniu z ograniczaniem kosztów regularnych etatów, gdyż w przeciwnym wypadku może to prowadzić do dualizmu rynku pracy. Podsumowując, dzięki reformom ryn-

⁸ *Podjęcie i prowadzenie działalności gospodarczej we Włoszech. Vademecum przedsiębiorcy*, Wydział Promocji, Handlu i Inwestycji, Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Rzymie, Rzym 2013.

ku pracy udało się we Włoszech stworzyć łącznie ok. 250 tys. nowych miejsc pracy⁹.

Znamienną cechą włoskiego rynku pracy są również bardzo niskie koszty zwolnień pracowników – obowiązkowa odprawa jest równa wysokości dwutygodniowej pensji i jest jedną z najniższych na świecie (8 miejsce Włoch na świecie pod tym względem w 2007 r.). Było to możliwe ze względu na dość wysoką stabilność zatrudnienia. Kiedy zmieniło się to w związku z kryzysem finansowym, w 2009 roku zwiększono okres wypowiedzenia z 14 do 75 dni. W 2007 roku wprowadzono również obowiązek odprowadzania składek na specjalny fundusz pracy, dzięki czemu pracodawcy nie muszą płacić dodatkowych odpraw w momencie, kiedy dochodzi do konieczności redukcji etatów¹⁰. Odpowiedzią na kryzys było również rozszerzenie zakresu zasiłków dla bezrobotnych na tych, którzy wcześniej nie kwalifikowali się do ich otrzymania. Dobrze zorganizowany program przeciwdziałania skutkom bezrobocia jest bowiem niezbędny w kraju, gdzie tak skąpe są regulacje prawne w zakresie zwolnień pracowników.

W latach 2007-2013 zaczęto również stosować we Włoszech środki prawne mające na celu zachęcenie przedsiębiorców do zatrudniania młodych pracowników. Zezwolono na stosowanie umów na czas określony w odniesieniu do staży i praktyk. Umowy te są stosowane, aby sprawdzić kandydatów na stałe stanowisko pracy, zapewniając im swego rodzaju okres szkoleniowy, pozwalający sprawdzić ich umiejętności. Obie strony na tym zyskują: młodzi pracownicy mają szansę na zdobycie umiejętności zawodowych, a pracodawcy mogą zoptymalizować koszty pracy, oceniając wyniki swoich pracowników. Badania wykazały, że umowy terminowe zwiększają szanse młodych ludzi na otrzymanie stałej pracy. Kiedy tworzy się nowe miejsce pracy, pracodawca będzie wolał zatrudnić osobę, która już nabyła umiejętności niezbędne na danym stanowisku pracy i która wykazywała się odpowiednim zaangażowaniem przez ostatnich kilka miesięcy¹¹.

Jedne z najwyższych na świecie są z kolei we Włoszech pozapłacowe koszty pracy – stanowią 42% zarobków, z czego 23,8% płacy wynoszą składki emerytalne. Jest to konieczne ze względu na coraz bardziej starzejące się społeczeństwo i wysokie koszty wypłacanych emerytur. Alternatywą dla tak wysokich składek emerytalnych mogłoby być podwyższenie wieku emerytalnego, dzięki czemu zmalałyby koszty pracy.

⁹ *Doing Business 2005. Removing Obstacles to Growth*, The World Bank, Washington D.C. 2004, s. 26.

¹⁰ *Doing Business 2008*, The World Bank, Washington D.C. 2007, s. 27.

¹¹ *Doing Business 2013. Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*, The World Bank, Washington D.C. 2012, s. 99.

5. Prawo upadłościowe

W latach 2005-2012 Włosi przeprowadzili szereg reform w dziedzinie zamykania działalności gospodarczej oraz prawa upadłościowego. W 2007 roku byli jednymi z czołowych reformatorów tego aspektu prowadzenia biznesu na świecie (6 miejsce wg raportu *Doing Business 2008*). Ten aspekt działalności gospodarczej nabrał poważnego znaczenia w dobie kryzysu finansowego, kiedy większość europejskich krajów zaczęła się zmagać z falą upadłości spółek.

Pierwsze reformy w tym zakresie były jednak wprowadzane już wcześniej. W 2004 roku wprowadzono pierwsze procedury ratownicze dla dużych spółek zagrożonych upadłością (powyżej 1000 pracowników i więcej niż 1 mld USD zadłużenia). W 2006 roku wprowadzono reformy zwiększające szanse restrukturyzacji przedsiębiorstw i reorganizacji zadłużenia w momencie zagrożenia upadłością (procedury przedupadłościowe). Niewydolne finansowo firmy mogły szukać możliwości kredytowania, zanim formalnie ogłoszą niewypłacalność (rozwiązanie to było już wcześniej szeroko stosowane w Niemczech i USA). Poczyniono również kroki w celu złagodzenia warunków dochodzenia do porozumienia z wierzycielami (mniej restrykcji). Wcześniej, aby rozpocząć proces restrukturyzacji, firma musiała zaspokoić 40% niezabezpieczonych i 100% zabezpieczonych wierzytelności, po reformie wymagano jedynie zaspokojenia wierzytelności zabezpieczonych.

Wraz z nadejściem kryzysu kontynuowano linię reform prawa upadłościowego. W 2007 roku ulepszono system upadłościowy poprzez zapewnienie syndykom szerszych praw do maksymalizacji ściągania długów dla wierzycieli poprzez sprzedaż aktywów. Umacniało to dodatkowo pozycję wierzycieli w procedurze upadłościowej. W 2009 roku tworzone coraz dokładniejsze ramy dla restrukturyzacji. Przedsiębiorstwa otrzymały możliwość negocjacji ze swoimi wierzycielami planów reorganizacji spłaty długów, zanim ogłoszą upadłość. W momencie, gdy spółce uda się zawrzeć porozumienie z wymaganą większością wierzycieli, może ubiegać się w sądzie o zatwierdzenie swojego planu restrukturyzacji. Jeśli sąd go zatwierdzi, ugoda zostaje narzucona również wierzycielom, którzy dotąd od jej przyjęcia się wstrzymywali. Zaawansowane negocjacje z wierzycielami przecierają szlaki do szybkiego ustanowienia terminu rozprawy sądowej, pozwalając na szybkie wyjście z upadłości. W kolejnych latach reformy te były pogłębiane.

6. Inne aspekty działalności gospodarczej

Włochy posiadają jeden z najbardziej opieszale działających systemów sądownictwa na świecie. Na przykład w 2004 r. średnia długość trwania procesu sądowego wynosiła 1390 dni, a więc prawie 4 lata, i jedynie w Gwatemali była ona jeszcze większa. Badania wykazały, że tak znamieną cechą społeczeństwa włoskiego, jak długoletnie zamieszkiwanie młodych Włochów z rodzicami, ma związek z powolnym działaniem sądów. Mianowicie w kraju, w którym sądy są tak powolne, trudno

wynając mieszkanie, ponieważ właściciele mieszkań wahają się wynajmować je młodym ludziom z obawy, że w razie zaistnienia sporu prawnego dochodzenie roszczeń w sądzie będzie zbyt długotrwałe. Istnieje zatem ogromna potrzeba reform w tej dziedzinie, aby procesy dochodzenia praw z umów przebiegały sprawniej. Należałoby w tym celu wprowadzić uproszczone prawo procesowe oraz scedować prostsze sprawy sądowe na sądy niższej instancji. Zmniejszyłoby to znacznie opóźnienia w decydujących sprawach.

W 2006 roku poczyniono pewne kroki w kierunku przyspieszenia działalności włoskich sądów poprzez wyeliminowanie z procedury procesowej jednej z obowiązkowych wcześniej rozpraw. Przyspieszyło to cały proces sądowniczy średnio o prawie pół roku (średnia długość procesu sądowego zmalała z 1390 do 1210 dni).

W raportach Banku Światowego *Doing Business* właściwie od początku Włochy były chwalone za swój bardzo użyteczny dla instytucji finansowych system informacji kredytowej. Charakteryzuje się on wysoką jakością danych i łatwym do nich dostępem. Zawiera zarówno pozytywne (niespłacone pożyczki, posiadane aktywa, dobre zachowania płatnicze), jak i negatywne (zwłoka czy zaległości płatnicze) informacje o potencjalnym kredytobiorcy, dane o firmach, jak i osobach fizycznych, pochodzące zarówno od detalistów czy przedsiębiorstw użyteczności publicznej, jak i instytucji finansowych sprzed co najmniej 5 lat. Znaleźć w nim można dane o wszystkich pożyczkach w wysokości przewyższającej 1% dochodów. Zapewnia również prawną gwarancję wglądu podmiotów występujących w systemie do ich danych. W 2006 roku system został usprawniony i ujednolicony poprzez zwiększenie liczby danych przy jednoczesnym ograniczeniu liczby ich źródeł.

Informatyzacja, wykorzystywana m.in. przy zakładaniu działalności gospodarczej, objęła również procedury związane z nabyciem nieruchomości. W 2005 roku możliwa stała się elektroniczna rejestracja nabytej nieruchomości. Czas rejestracji uległ skróceniu o połowę poprzez wypełnianie elektronicznego formularza. W 2012 roku połączono również wszystkie procedury należytej staranności (*due dilligence*) wykonywane przez notariuszy w formie portalu internetowego Notartel. Daje on notariuszom dostęp do baz danych związanych z nieruchomościami: ksiąg wieczystych, katastrów, rejestrów handlowych itp. Eliminuje to konieczność wnioskowania o udostępnienie danych niezbędnych przy nabyciu nieruchomości¹².

W 2007 roku scentralizowano również wszystkie dziedziny wymagające pozwoleń (bezpieczeństwo pożarowe, bezpieczeństwo i higiena pracy, infrastruktura sanitarna, wodna i zdrowotna, projekty budowlane, podatki) w jednym wspólnym biurze dla danej jednostki terytorialnej. Sprawilo to, że cały proces rejestracji stał się znacznie szybszy i lepiej zorganizowany. Pozytywnym rozwiązaniem jest również stosowanie stałej opłaty przy rejestrowaniu nieruchomości, ponieważ ogranicza to ryzyko

¹² *Doing Business 2013. Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*, The World Bank, Washington D.C. 2012, s. 70-71.

korupcji. Udowodniono, że w krajach, w których opłata ta funkcjonuje w formie procentowej, występuje więcej przypadków nieuczciwego deklarowania wartości nieruchomości¹³.

7. Podsumowanie

Kryzys finansowy znacznie utrudnił prowadzenie działalności gospodarczej we Włoszech. Rankingi łatwości prowadzenia biznesu we Włoszech z lat 2006-2012 wyraźnie pokazują tendencję negatywną. Pomiędzy 2007 a 2012 r. zanotowano spadek aż o 20 pozycji. Analiza przeprowadzonych w tych latach reform nie potwierdza jednak tej hipotezy. Większość z nich miała charakter ułatwiający prowadzenie działalności gospodarczej, zwłaszcza nowe regulacje w dziedzinie zakładania firmy, nabywania nieruchomości czy szeroko zakrojone działania na rzecz sprzyjającego przedsiębiorcom prawa upadłościowego.

Spadek pozycji w rankingu wynika zatem przede wszystkim z niskiej konkurencyjności gospodarki włoskiej w stosunku do innych gospodarek (Włochy nie „spadły” w rankingu, lecz zostały „prześcignięte” przez innych). Bardzo niekorzystnie na prowadzenie biznesu we Włoszech wpływają bardzo powolne sądownictwo oraz wysokie podatki. Należy również zwrócić uwagę na rosnącą z roku na rok liczbę badanych gospodarek, co również może wpływać w sposób zaburzający na obraz pozycji Włoch w rankingu łatwości prowadzenia biznesu *Doing Business*.

Należy pamiętać, że konkurencja regulacyjna jest wypadkową różnych dziedzin. Istotne są w niej nie tylko korzyści wynikające np. z wąskiej bazy podatkowej czy niskich stawek podatkowych, ale też jakość dóbr publicznych (np. w sferze infrastruktury), które zapewniają władze krajowe. Jeśli ta druga będzie wysoka, gospodarce z pewnością nie grozi spadek przedsiębiorczości i zainteresowania prowadzeniem biznesu.

Literatura

- Ball D.A., McCulloch W.H., *International Business. The Challenge of Global Competition*, Irwin, Chicago 1996.
- Doing Business 2004. Understanding Regulations*, The World Bank, Washington D.C. 2003.
- Doing Business 2005. Removing Obstacles to Growth*, The World Bank, Washington D.C. 2004.
- Doing Business 2006. Creating Jobs*, The World Bank, Washington D.C. 2005.
- Doing Business 2007. How to reform*, The World Bank, Washington D.C. 2006.
- Doing Business 2008*, The World Bank, Washington D.C. 2007.
- Doing Business 2009*, The World Bank, Washington D.C. 2008.
- Doing Business 2010. Reforming through difficult times*, The World Bank, Washington D.C. 2009.
- Doing Business 2011. Making a difference for entrepreneurs*, The World Bank, Washington D.C. 2010.

¹³ *Doing Business 2008*, The World Bank, Washington D.C. 2007, s. 27.

- Doing Business 2012. Doing Business in a More Transparent World*, The World Bank, Washington D.C. 2011.
- Doing Business 2013. Smarter Regulations for Small and Medium-Size Enterprises*, The World Bank, Washington D.C. 2012.
- Griffin R.W., *Podstawy zarządzania organizacjami*, PWN, Warszawa 2002.
- Nowakowski M.K. (red.), *Eurobiznes*, Oficyna Wydawnicza SGH, Warszawa 2008.
- Podjęmowanie i prowadzenie działalności gospodarczej we Włoszech. Vademecum przedsiębiorcy*, Wydział Promocji, Handlu i Inwestycji, Ambasada Rzeczypospolitej Polskiej w Rzymie, Rzym 2013.

THE IMPACT OF FINANCIAL CRISIS ON THE REGULATION ENVIRONMENT IN ITALY

Summary: Regarding the recent financial situation in Europe and the world, a couple of last years have been a time of difficult and demanding far-reaching sacrifices. Particularly Southern European countries have been suffering the severe consequences of national economies' low competitiveness. They are led by the inefficient Greek economy and the fragile economic situation of Italy. The purpose of this dissertation is to examine whether, in the face of growing "euro-pressure" on the government in Rome, the third European economy did the homework inflicted on structural reforms. A key part of the work involves discussing trends in regulatory changes that took place in Italy in the years immediately preceding the crisis, and during its lifetime. On the basis of World Bank's report *Doing Business* in the years 2005-2013, the author elaborates on reforms facilitating doing business in this country.

Keywords: world economic crisis, reforms in Italy, *Doing Business* report.